

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2023. № 7.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.7.42>

УДК 368

О. В. Марценюк,

к. е. н, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Вінницький національний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0920-7070>

О. Л. Руда,

к. е. н, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Вінницький національний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3266-7470>

А. В. Перкун,

магістрант, Вінницький національний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-0494-6184>

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

О. Martseniuk,

*PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance, Banking
and Insurance, Vinnytsia National Agrarian University*

О. Ruda,

*PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance, Banking
and Insurance, Vinnytsia National Agrarian University*

A. Perkun,

Master's, Vinnytsia National Agrarian University

CURRENT TRENDS OF FORMATION OF THE RESOURCE POTENTIAL OF THE INSURANCE COMPANY

Трансформаційні процеси економіки України збільшують невизначеність результатів діяльності суб'єктів господарювання, що призводить до загального підвищення рівня різноманітних ризиків. При цьому одним із найдієвіших методів їх нівелювання виступає страховий захист.

Важливість розвитку страхових компаній передбачає актуальність розгляду питання щодо дослідження ресурсного потенціалу, що містить у собі перспективу майбутнього стану страхової організації. Обґрунтовано, що забезпечення стабільного функціонування страхового ринку можливе за умов подальшого зміцнення і вдосконалення ресурсного потенціалу, ліквідності, платоспроможності та конкурентоспроможності на основі стійкого розвитку страховиків. Проаналізовано сучасний стан вітчизняного страхового ринку за 2016-2022рр. Встановлено, що не дивлячись на зменшення кількості страховиків (понад 50%) розмір страхового покриття не зменшується, що свідчить виключно про кількісне, а не якісне скорочення. Доведено, що військовий стан вплинув на усі сфери економічних відносин в Україні та на страховий ринок зокрема.

Обґрунтовано, що гнучкість як властивість ресурсного потенціалу страхових компаній визначається раціональним використанням їх комунікаційних, організаційних і фінансових ресурсів в умовах нестабільного внутрішнього і зовнішнього середовища.

Запропоновано здійснення моніторингу управління гнучкістю ресурсного потенціалу страхових компаній, який дозволяє визначити зміну показників управління гнучкістю їх комунікаційних, організаційних і фінансових ресурсів для прийняття своєчасних управлінських рішень.

The transformational processes of the Ukrainian economy increase the uncertainty of the results of business entities, which leads to a general increase in the level of various risks. At the same time, one of the most effective methods of their leveling is insurance protection.

The importance of the development of insurance companies presupposes the urgency of considering the issue of resource potential research, which contains a perspective of the future state of the insurance organization. It is substantiated that ensuring the stable functioning of the insurance market is possible under the conditions of further strengthening and improvement of resource potential, liquidity, solvency and competitiveness based on the sustainable development of insurers. The current state of the domestic insurance market for 2016-2022 is analyzed. It was established that despite the decrease in the number of insurers (more than 50%), the amount of insurance coverage does not decrease, which indicates only a quantitative, not a qualitative, reduction. It has been proven that the state of war affected all spheres of economic relations in Ukraine and the insurance market in particular.

The article substantiates the relevance of developing a mechanism for managing the flexibility of the resource potential of insurance companies, the implementation of which will contribute to achieving their sustainable functioning in the conditions of an unstable economic environment.

It is substantiated that flexibility as a property of the resource potential of insurance companies is determined by the rational use of their communication, organizational and financial resources in conditions of an unstable internal and external environment. A selection of indicators for managing the flexibility of the resource potential of insurance companies is proposed in order to obtain balanced information about the correspondence of the actual and threshold values of these indicators.

It is proposed to monitor the management of the flexibility of the resource potential of insurance companies, which allows to determine the change in the indicators of the management of the flexibility of their communication, organizational and financial resources in order to make timely management decisions.

It is substantiated that the effectiveness of managing the flexibility of the resource potential of insurance companies depends on the implementation of the

optimal mechanism for its use, which allows prompt response to changes in internal and external environmental factors and is aimed at increasing the level of sustainable functioning of insurance companies in conditions of an unstable economic environment.

Ключові слова : *страхова компанія, ресурсний потенціал, показники, інтегральна оцінка, моніторинг, стійке функціонування страхових компаній.*

Keywords: *insurance company, resource potential, indicators, integral assessment, monitoring, sustainable functioning of insurance companies.*

Постановка проблеми. Роль та значення фінансового сектора зросли в сучасній економіці. Серед ефективних інструментів, що сприяють сталому економічному розвитку та вирішенню соціально-економічних завдань, є страхування. Український страховий ринок динамічно розвивається, зокрема поліпшується менеджмент і моніторинг, впроваджуються сучасні технології, розробляються нові види страхових послуг і продуктів. В умовах зростання кризових явищ у фінансовому і реальному секторах економіки страховим компаніям ставляться нові завдання, такі як розробка нормативної та інструктивної бази, збереження розгалуженої мережі, диверсифікація діяльності, перепідготовка кадрів та приваблення платоспроможних клієнтів.

Для забезпечення стабільного функціонування страхового ринку необхідне подальше зміцнення та вдосконалення ресурсного потенціалу, ліквідності, платоспроможності та конкурентоспроможності страхових компаній. При цьому вирішення багатьох теоретичних і практичних питань щодо розвитку українських страховиків є важливим

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури, досліджень практиків-страховиків показав, що питанням створення фінансового забезпечення приділяють певну увагу як українські дослідники, так і закордонні. Разом з тим, більшість наукових здобутків торкається аналізу та розробок поглядів на економічну природу страхування, аналізу

чинників і тенденцій розвитку вітчизняного страхового ринку з урахуванням тенденцій світової інтеграції. Ці та ряд інших питань відображені в публікаціях українських науковців В. Базилевича, О. Гаманкової, С. Осадця, В. Плиси, Н. Ткаченко, В. Внукової Н.М., Давиденко Д.О., Шорох В.Д та інших.

Проте, беручи до уваги вагомі здобутки науковців, зазначимо, що проблема створення фінансового забезпечення розвитку страховиків є недостатньо вивченою та потребує подальших розробок. Дискусійними залишається питання оцінки фінансової стійкості страховиків, недостатньо розробленими є підходи до прогнозування розвитку тощо.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз сучасного стану ресурсного потенціалу страхових компаній, механізму його формування та напрямів оптимізації управління гнучкістю ресурсного потенціалу страхових компаній.

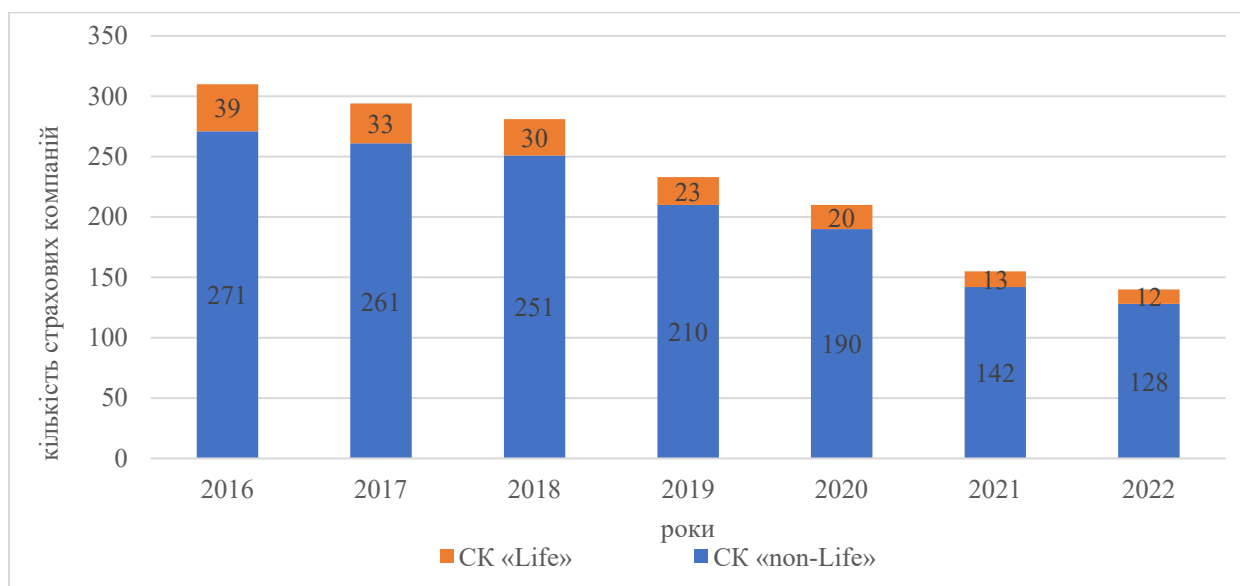
Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток національної економіки є складним процесом, а забезпечення динамічної рівноваги є необхідною умовою для досягнення довгострокових тенденцій розвитку. Реформаційні процеси в економіці України призводять до трансформації галузевої структури господарства, що збільшує невизначеність результатів діяльності підприємств і загальний рівень ризиків. В таких умовах страхові компанії є важливою складовою фінансової системи країни, оскільки їх ефективне функціонування забезпечує необхідний рівень страхового захисту для фізичних та юридичних осіб, а також підтримує конкурентоспроможність національного страхового ринку. За даними Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг в Україні, сучасний стан вітчизняного страхового ринку характеризується його динамічним розвитком. Однак, протягом періоду з 2016 по 2022 рік спостерігалася тенденція до зменшення кількості страхових компаній (Табл. 1).

**Таблиця 1. Аналіз динаміки кількості страхових компаній в Україні
за 2016-2022рр.**

Роки	Кількість страхових компаній	в т.ч. СК «non-Life»	в т.ч. СК «Life»
2016	310	271	39
2017	294	261	33
2018	281	251	30
2019	233	210	23
2020	210	190	20
2021	155	142	13
2022	140	128	12
Відхилення	-170	-143	-27

Джерело. Сформовано автором на основі [6]

Як можемо побачити із даних наведених в таблиці 1 відхилення відображає зміну кількості страхових компаній порівняно з попереднім роком: кількість страхових компаній загалом зменшилось на 170, кількість страхових компаній "non-Life" зменшилась на 143, а кількість страхових компаній "Life" зменшилась на 27 протягом періоду з 2016 по 2022 рік (Рис.1).

**Рис. 1. Динаміка кількості страхових компаній в Україні
в 2016-2022рр.**

Джерело. Сформовано автором на основі [6]

Дані наведені на рис. 1 свідчать не лише про кількісні зміни, а й про якісні, адже не дивлячись на скорочення кількості страховиків розмір страхового покриття не зменшується.

Військовий стан вплинув на усі сфери економічних відносин в Україні та на страховий ринок зокрема:

- Страхові компанії України у 2022 році зібрали чисті премії на суму 38,551 млрд грн, що на 16,2% менше, ніж за 2021 рік (45,987 млрд грн), повідомив Національний банк України на офіційному сайті;

- За даними регулятора, обсяг валових страхових премій, зібраних страховиками за минулий рік, становив 39,616 млрд грн, що на 20,3% менше, ніж роком раніше (49,708 млрд грн). У тому числі надходження від фізичних осіб становили 24,591 млрд грн (-11,9%), від перестраховиків - 1,890 млрд грн (-40,6%);

- Крім того, за даними регулятора, 2022 року страховики України виплатили 12,811 млрд грн чистих страхових виплат (-27,5% до 2021 року). Рівень чистих виплат скоротився до 33,2% із 38,4%;

- За даними НБУ, валові страхові виплати скоротилися на 27,6% - до 13,001 млрд грн. Рівень валових виплат скоротився до 32,8% - до 36,1%;

- Згідно з даними регулятора, обсяг страхових платежів, що належать перестраховикам, у 2022 році становив 4,169 млрд грн, що в 2,1 раза менше, ніж роком раніше, у тому числі перестраховикам нерезидентам - 3,104 млрд грн (-36,7%);

- Регулятор також повідомляє, що за минулий рік обсяг сформованих страхових резервів зріс на 12,3% - до 41,055 млрд грн. Разом з тим, при збільшенні загальних активів страховиків на 9,5%, до 70,338 млрд грн, обсяг активів, визначених законодавством для подання коштів страхових резервів, зріс на 14,04% до показників 2021 року - до 54,123 млрд грн. Обсяг сплачених статутних капіталів скоротився на 22,1% - до 6,716 млрд грн;

- Регулятор також повідомляє, що в 2022 році було укладено 88,102 млн. договорів у той час як роком раніше 131,562 млн. договорів страхування;

- За міжнародними договорами зростання за кількістю договорів відбулось на 113% за нарахованими преміями – на 161%

Основними драйверами страхового ринку в 2022 стали такі види страхування, як ОСЦПВ, Зелена картка та КАСКО. Їх питома вага разом перевищила 49% від загальних платежів ринку.

Як повідомляється в оприлюднених на сайті НБУ основних показниках діяльності страхових компаній України трійкою лідерів страхового ринку України за зібраними чистими страховими преміями за 2022 року стали страхові компанії у Києві: ARX (2,935 млрд грн.), «Уніка» (2,410 млрд. грн.) СГ «ТАС» (2,275 млрд грн.). За 2022 рік, лідерами зі страхових виплат у цьому періоді стали ті ж страховики: «Уніка» (980 млн грн), ARX (775,7 млн грн) та СД «ТАС» (675,6 млн грн) [5].

Стійке функціонування є необхідною умовою для розвитку страхових компаній, що є провідними у небанківському фінансовому секторі національної економіки. Гнучкість, як характеристика ресурсного потенціалу страхових компаній, визначається раціональним використанням їх комунікаційних, організаційних і фінансових ресурсів у нестабільному внутрішньому та зовнішньому середовищі. Ефективність управління гнучкістю ресурсного потенціалу страхових компаній проявляється у результативності їх діяльності, відображеній у різних кількісних і якісних показниках.

Вибір показників для управління гнучкістю ресурсного потенціалу страхових компаній потрібно здійснювати, враховуючи внутрішні фактори, що впливають на цей процес управління. Серед таких факторів можна виділити:

- Комунікаційні фактори: рівень складності, напруженості та якості комунікаційної структури, а також ступінь впровадження нових комунікаційних засобів;
- Організаційні фактори: наявність достатньої кількості кваліфікованих кадрів і їх рухливість, організація управління, а також розподіл функцій між централізованим і децентралізованим управлінням;
- Фінансові фактори: якість страхових резервів, збалансованість

страхового портфеля, обмеження в інвестиційній діяльності, якість перестраховального покриття.

В сучасних умовах страхові компанії повинні адекватно реагувати на зміни на ринку та раціонально використовувати свій ресурсний потенціал, враховуючи найважливіші фактори, а також забезпечувати динамічний розвиток свого фінансового потенціалу.

Важливість розвитку страхової компанії є вирішальною для її існування і ставить питання про дослідження джерел розвитку. Одним з таких джерел є ресурсний потенціал, який включає в себе перспективу майбутнього стану страхової організації, що може бути досягнуто лише шляхом розвитку.

В управлінні ресурсним потенціалом страхової компанії необхідно виконувати наступні завдання:

- Прогнозування змін в економіці, на фінансовому ринку та в страховому сегменті з метою визначення можливого впливу зовнішніх факторів на формування фінансових ресурсів компанії;

- Формування фінансової стратегії страхової компанії відповідно до її місії, бачення розвитку і корпоративної стратегії, а також коригування її згідно зі змінами у зовнішньому економічному середовищі;

- Аналіз формування фінансових ресурсів компанії за джерелами їх походження в минулих періодах і визначення необхідного рівня фінансування компанії в майбутніх періодах з урахуванням сформованої фінансової стратегії (з розподілом необхідних коштів за напрямками їхнього походження);

- Аналіз ефективності використання фінансових ресурсів в минулих періодах і розробка заходів щодо оптимізації операційної та інвестиційної діяльності компанії на основі проведеного аналізу;

- Поточне тактичне управління грошовими потоками, зокрема надходженнями грошей від страхових премій, здійсненням страхових виплат, операціями з цінними паперами та майном тощо. Метою цього завдання є

забезпечення ліквідності і платоспроможності страхової компанії;

- Управління рентабельністю страхової компанії як джерелом довгострокової фінансової стійкості і зростання добробуту власників компанії;

- Управління інвестиційною діяльністю компанії, включаючи розміщення вільних власних коштів та коштів страхових резервів з метою збереження капіталу і отримання інвестиційного доходу;

- Забезпечення співпраці страхової компанії з банківськими установами [1].

Процес управління гнучкістю ресурсного потенціалу страхових компаній відбувається в динамічному режимі рівноваги і супроводжується постійними змінами якісних і кількісних чинників у нестабільному економічному середовищі. У цьому контексті останнім етапом є моніторинг управління гнучкістю ресурсного потенціалу страхових компаній, який є інструментом оцінки змін показників управління гнучкістю їх комунікаційних, організаційних і фінансових ресурсів на основі комплексного врахування різних аспектів зовнішнього оточення ресурсного потенціалу страхових компаній. Цей моніторинг спрямований на поліпшення якості управлінських рішень і виявлення можливих резервів для забезпечення стійкого функціонування компаній. Він включає структурні елементи, які взаємодіють між собою і формують складне зовнішнє оточення ресурсного потенціалу. Взаємозв'язок цих структурних елементів свідчить про необхідність врахування цілей, завдань і факторів, що впливають на управління гнучкістю ресурсного потенціалу страхових компаній при проведенні моніторингових досліджень.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Оптимальне використання наявних ресурсів страхової компанії є основною метою її діяльності, яка полягає в максимізації добробуту власників страхової компанії при одночасному забезпеченні фінансової стійкості шляхом формування достатнього обсягу фінансових ресурсів і їх

ефективного використання в розрізі основних напрямків діяльності страхової компанії.

Ефективність управління гнучкістю ресурсного потенціалу в комерційному страховому секторі залежить від успішної реалізації механізму управління гнучкістю ресурсного потенціалу страхових компаній, що потребує подальших досліджень. Цей механізм дозволяє оперативно реагувати на зміну факторів у внутрішньому і зовнішньому середовищі і спрямований на підвищення рівня стійкого функціонування страхових компаній в умовах непостійного економічного оточення.

Література

1. Дерегуляція ринку страхування допоможе страховикам працювати під час воєнного стану. Режим доступу: <https://forinsurer.com/public/22/05/26/4961> (дата звернення: 28.06.2023).
2. Внукова Н.М., Давиденко Д.О., Шорох В.Д. Аналіз методів оцінки ризику діяльності учасників ринку небанківських фінансових послуг. *Банківська справа*. 2021. № 4. С. 2-15.
3. Марценюк О.В. Інтеграційні процеси як чинник розвитку страхового ринку України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. №2. Режим доступу: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2020/32.pdf (дата звернення: 15.06.2023).
4. Марценюк – Розарьонова О.В., Бондар А.В. Аналіз фінансового потенціалу страхової компанії та механізму його формування. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 10. Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1319> (дата звернення: 02.07.2023).
5. Наглядова статистика НБУ. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6> (дата звернення: 12.06.2023).
6. Підсумки страхового ринку України за 2022 р. Режим доступу: <https://forinsurer.com/insurancetop93> (дата звернення: 30.06.2023).
7. Пріоритети досліджень Національного банку України до 2025 року.

Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/prioriteti-doslidjen-natsionalnogo-banku-ukrayini-do-2025-roku-onovleno> (дата звернення: 17.06.2023).

References

1. Savchuk, S. (2022), “Deregulation of the insurance market will help insurers operate during martial law”, available at: <https://forinsurer.com/public/22/05/26/4961> (Accessed 28 June 2023)..
2. Vnukova, N.M., Davydenko, D.O. & Shorokh, V.D. (2021), “ Analysis of risk assessment methods of non-bank financial services market participants”, *Bankivska sprava – Banking*. № 4. 2-15. (Accessed 28 June 2023)..
3. Martsenyuk, O. V. (2020), “Integration processes as a factor of ukrainian insurance market development”, *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, [Online], vol. 2, available at: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2020/32.pdf (Accessed 28 June 2023)..
4. Martsenyuk-Rozaronova, O. V. and Ozventschuk, O. A. (2018), “State and perspectives for the development of non-member pension insurance in Ukraine”, *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, [Online], vol. 10, available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1319> (Accessed 28 June 2023)..
5. National Bank of Ukraine (2023), “Supervisory statistics of the NBU”, available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6> (Accessed 28 June 2023)..
6. forinsurer (2023), “Results of the insurance market of Ukraine for 2022”, available at: <https://forinsurer.com/insurancetop93> (Accessed 28 June 2023)..
7. National Bank of Ukraine (2023), “Research priorities of the National Bank of Ukraine until 2025”, available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/prioriteti-doslidjen-natsionalnogo-banku-ukrayini-do-2025-roku-onovleno> (Accessed 28 June 2023)..

Стаття надійшла до редакції 04.07.2023 р.